

TÜRKİYE'DEKİ İSLAMİ KÜLTÜRDE ŞAMAN(İZM) İZLERİ

Bekir ÖĞRETİCİ*

Öz

Birçok inanç sisteminin etkisinde kalmış olan Türk kültüründe “şamanizm”in de etkisi görülmektedir. Ancak İslami gelenek içinde Şamanizm unsurlarının görülüyor olması ilginçtir. Bu unsurların nasıl taşındığı sorusunun cevabının arandığı bu çalışmada, üfleme ile tedavi yöntemi ve koçbaşı sembolleri açıklanarak, aktarıma yolları hakkında fikirler sunuldu. Bu unsurların İslami unsurlarla birleşmek suretiyle kamufler olarak taşınmış oldukları sonucuna varıldı.

Anahtar kelimeler: Şamanizm, Üfleme, Tedavi, Koçbaşı, Sembol, Kültür.

The Footprints Of Shamanism In The Islamic Culture In Turkey

Abstract

It has been found that Shamanism has an influence on Turkish culture which is also influenced by many belief systems. However, it is engrossing to inspect that the elements of Shamanism were seen within that Islamic tradition. The main objective of the current paper is to answer the question of how the elements of Shamanism were transferred into the Turkish culture. By explaining “blowing” as a treatment method and the “Aries-head” symbols, the thoughts on various ways of transfer are presented. It was concluded that these elements were adopted under camouflage by combining with Islamic elements.

Keywords: Shamanism, Blowing, Treatment, Aries-Head, Symbol, Culture.

Giriş

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Türkiye coğrafyasında farklı medeniyetlere veya dinlere ait kültürel unsurlara rastlanabilir. Kültürün oluşmasında ve sürekliliğinde öne çıkan en önemli faktörlerden birisinin inanç olduğu kabul edilirse, birbirinden farklı birçok inanç sisteminin etkisiyle yoğrulmuş olan Türk kültüründe de, farklı unsurlara rastlamak hiç de şaşırtıcı değildir. Bu farklılığı sağlayan inanç sistemleri içinde de Şama-

* Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırma Enstitüsü, Orta Doğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Doktora Öğrencisi.

nizm'in ayrı bir önemi vardır. Zira Şamanizm'e ait birçok unsur bazen şekil değiştirerek, bazen de olduğu gibi günümüze kadar gelmiştir.

Yüzlerce yıldan beri İslami geleneğin hüküm sürdüğü bir bölgede, Şamanizm'e ait unsurlar nasıl bu kadar yoğun olabilir ve nasıl günümüze kadar gelebilmişlerdir? Bu unsurlara etki eden amiller nelerdir ve bunların sınırlarını çizmek mümkün müdür? Araştırmada, Türkiye'deki İslami gelenek içinde mevcut bulunan ve Şamanizm izlerini barındıran uygulamalardan hareketle, bu sorulara cevap bulma amacı güdülmüştür. Bunu yapmaya çalışırken de, literatürde belirtildiği üzere, oldukça fazla unsurdan bahsedildiği için “*üfleme ile tedavi yöntemi*” ve “*koçbaşı sembolü*” örnekleri açıklanmaya çalışılmıştır. Zira araştırmanın amacı bu unsurları açıklamaktan ziyade günümüze kadar nasıl ulaştıklarını ortaya koymak olduğu için iki örnekle konu sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Bu iki örneğin seçiminde de hemen hemen ülke coğrafyasının tamamında görülüyor olmaları etkili olmuştur.

Araştırmada doküman incelemesi ve görüşme teknikleri ile veri toplanmıştır. Bu bağlamda konuya ilişkin literatürde yer alan veriler ve kaynak kişilerle yapılan görüşme kayıtlarından elde edilen verilerin analizi yapılmıştır.

1. Şamanizm ve Şaman

İçerisinde animizm, totemizm, fetişizm ve büyü ile ilgili birçok unsuru barındıran Şamanizm'le ilgili çeşitli tanımlar yapılmış ve hâlen yapılmaya devam edilmektedir. Romanya asıllı dinler tarihçisi Mircea Eliade'e göre Şamanizm en eski vecd tekniklerinden birisi, hatta ilkidir. Bunu çok özel anlamda bir din olarak nitelenmek mümkün değildir.¹ Şamanlık veya Kamcılık olarak da bilinen Şamanizm bir dinden ziyade merkezinde şamanın yer aldığı kendine has inanç ve ritüelleriyle farklı formları bulunan vecde dayalı bir yöntemdir.² Bir başka yaklaşıma göre Şamanizm, büyüye dayalı bir kabile dini olma özelliği taşımaktadır.³ Yakutistanlı etnolog G.V. Ksenofontov'a göre Şamanizm bir dindir. Hatta o, Hıristiyanlığın babaannesidir. L.P. Potapov, onu, “*Arkaik düalist bir dünya görüşüdür.*” diye tanımlarken, S. Tokarev, Şamanizm'i bir din olarak kabul etmektedir.⁴

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere Şamanizm'in din olup olmadığı bir tartışma konusudur. Türk Dil Kurumu “*din*” kelimesinin sözlük anlamını: “*Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum*” olarak vermektedir. Dolayısıyla Şamanizm'in din olup olmadığı meseleye hangi açıdan bakıldığı ile alakalıdır.

Tanımı konusunda fikir birliği sağlanamamış olan Şamanizm'in en önemli unsuru şamandır. Şaman kavramının kökeni ve tanımı konusunda da tıpkı

¹ Harun Güngör, “Geleneksel Türk Dininden Anadolu'ya Taşınanlar”, *Yaşayan Eski Türk İnançları Bilgi Şöleni: Bildiriler*, Ankara 2007, s. 2.

² Harun Güngör, “Şamanizm”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s. 325.

³ Erman Artun, “Türklerde İslamiyet Öncesi İnanç Sistemleri-Öğretile-Dinler”, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_inanc_sistemleri.pdf, ET: 15.05.2018

⁴ Güngör, “Geleneksel Türk Dininden Anadolu'ya Taşınanlar”, s. 3.

Şamanizm gibi ihtilaflar mevcuttur. Ancak burada araştırmanın amacı gereği bu tartışmalara girmeden şaman faaliyetlerine değinilecektir.

Şamanlar sihribazlık yapan, hastaları iyileştiren, gaipten ve gelecekte haber veren, ruhları bedenlerini terk edip tekrar dönen, tabiat kuvvetlerini istediği gibi yönlendiren, at üstünde göğe yükselip Tanrı ile konuşan, ateşin yakıcılığından etkilenmeyen, yenilmiş hayvanları kemiklerinden tekrar diriltten, kadın-erkek müşterek ayinler yapan, tahta kılıçla savaşan kimseler olarak gözümüzde canlanmaktadır.⁵

2. Günümüze Taşınan Unsurlar

Faaliyetleri bu şekilde özetlenebilen şamandan ve Şamanizm'den birçok unsur bugün de mevcuttur. Konu gereği burada şamanların hastaları iyileştirme faaliyetleri ile uğurlu/uğursuz hayvan anlayışlarına yer verilecektir.

2.1. Hastaları İyileştirme Faaliyetleri

Bayat'a göre Şaman toplumun fiziki ve manevi sağlığını korumak için ruhu tedavi eder, hastalığı önlemeye çalışır, avın bol olmasını sağlar ve belayı uzak tutmaya çalışır... Şamanlar, tedavi sırasında kendilerine yardımcı olması için ruhları çağırmak amacıyla davul, kopuz, kamçı, su gibi araçlar kullanmaktadırlar... İyileştirme işleminde üç temel yapı vardır; şaman, hasta ve seyirciler. Seyirciler şamanların kamusal bir görevi yerine getirdiğinin işareti olarak görülebilir... Perrin'in belirttiği üzere de, tedavinin bitiminde tüm topluluk bir araya getirilir, hastanın iyileştiği ilan edilir. Müzik ve dans ile kutlama yapılır.⁶

Şamanizm üzerine çalışan araştırmacıların tespitlerine göre hastaları tedavi etmek şamanlığın ana görevlerindedir. Bunun için birtakım usuller uygulanır.⁷ Bu usullerden biri de *"üfleme ile tedavi yöntemidir."* Türk kültürü ve tarihi üzerine önemli saha araştırmalarına imza atmış olan Mustafa Aksoy hocadan bir sohbet esnasında duyduğum doktora üfleme ile tedavi yöntemi hakkında aktarmış oldukları, oldukça dikkat çekicidir: *"Bu uygulamaya göre hasta olan kişi tedavi olmak için şamanın karşısına geçer. Şaman (Kam) birtakım sihri oyunlardan sonra küflü peynir (yeşil peynir) olarak bilinen kurutulmuş peyniri elleri arasında iyice ezer ve hastanın ağzına üfler. Bu peynirin günümüzde de antibiyotik özelliği taşıdığı bilinmektedir. Dolayısıyla hastalarda kısmen de olsa iyileşme emareleri görülmesi ve bu işlem sonunda şamanın takdir edilmesi olasıdır."*

Üfleme ile tedavi yöntemi olarak açıklanmaya çalışılan bu yöntem, bugün de benzer şekilleri ile mevcuttur. Okuyup üfleme, ip bağlamak, muska yazmak vs. usullerle hastalık tedavi etmeye çalışan kimseler vardır. Halk arasında hoca diye tanınan bu şahıslar, gerçekte şaman kalıntısı kimselerden başka bir şey değillerdir.⁸

⁵ Ahmet Yaşar Ocak, *Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s. 136.

⁶ Müge Demir, "Şamanizm'de Hastalık Kavramı ve Tedavi Yaklaşımları", *Lokman Hekim Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Mersin 2016, s. 19-24.

⁷ Ocak, *a.g.e.*, s. 138.

⁸ Ocak, *a.g.e.*, s. 147.

Günümüzdeki uygulama şekline bakıldığında, şamanın yerini hoca veya ağzı dualı kişilerin aldığı, üfleme işleminden önce de birtakım Kur'an ayetlerinin okunduğu görülmektedir. Böylece Şamanizm'in unsuru olan bir uygulama, kullandığı argümanlar sayesinde İslami gelenek içinde varlığını sürdürmektedir. Her ne kadar kamufle olmuş olsa da Şamanizm unsurlarını barındıran bu vb. uygulamaların izahında karşımıza "rukye" kavramı çıkmaktadır.

Rukye, hastalık ve kötülüklerden korunmak veya kurtulmak amacıyla dua okuyup üfleme anlamında bir terim⁹ olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle üfleme ile tedavi yönteminin İslami bir unsur olduğu savunulabilir. Ancak bu konudaki Hadis-i Şerifler ve uygulamanın tarihi pek de öyle olmadığını göstermektedir.

Çelebi'den aktarılan bilgilere göz atıldığında, rukye hakkında hadis kaynaklarında yer alan rivayetlerin bir kısmının onun cevazına, bir kısmının da yasaklanmasına delalet ettiği görülür. Rukyenin cevazını savunan alimler şu hadisleri delil gösterirler: Resulullah'ın rahatsızlığı esnasında Cebrail gelerek onu okumuş,¹⁰ Resulullah da hem kendisine hem ziyaret ettiği bazı hastalara okuyup üflemiş,¹¹ yine Hz. Peygamber'in vefatına sebebiyet veren hastalık ortaya çıktığında, Hz. Aişe, Hz. Peygamber'e okuyup üflemiş ve onun eliyle bedenini meshetmiştir.¹² Rukyenin caiz olmadığını ileri sürenler ise şu rivayetlere dayanır: Hz. Peygamber, Allah'a tevekkülleri sebebiyle rukyeye ve üfürükçülüğe başvurmayanların doğrudan cennete gireceğini bildirmiş,¹³ tedavi amacıyla dağlanan ve rukye yaptıran kişinin Allah'a tevekkülü terk etmiş olacağını söylemiş,¹⁴ ipe üfleyerek düğüm atanın büyü yapmış, büyü yapmanın ise Allah'a şirk koşmuş olacağını, muska takanın bu muskasının ahirette kendisine musallat kılınacağını belirtmiş.¹⁵

Rasulullah (sav), tashih ettiği birçok uygulamada olduğu gibi, rukye için de tedricilik metodunu kullanmıştır. Rukyeleri içine şirk karıştığı için önceleri yasaklamıştır. Bu konuda yeterli birikimine sahip olunduktan sonra da şirk karıştırılmaması şartıyla serbest bırakmıştır. Ancak bu serbestlikten günümüzde bu işi hiçbir sahîh kaynağa dayanmaksızın rant elde etmek amacıyla yapan üfürükçüleri tasvip ettiğimiz anlaşılmalıdır.¹⁶ Hadisler ışığında elde edilen bu bilgilerden sonra rukyenin tarihsel sürecine de bakmakta fayda vardır.

Rukyenin ne zaman ve kimler tarafından ilk olarak uygulandığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, cahiliye zamanında hastalıklara karşı ilaç veya

⁹ İlyas Çelebi, "Rukye", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s. 220.

¹⁰ Müslim, *Selam*, 39-40.

¹¹ Buhari, *Tıb*, 33.

¹² Buhari, *Tıb*, 32.

¹³ Buhari, *Tıb*, 17.

¹⁴ Müsned, IV.

¹⁵ Nesai, *Tahrîm*, 19.

¹⁶ Muhammed Hulusi Yeşil, *Rukye Konusunu İşleyen Rivayetlerin Tespiti ve Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, Konya 2007, s. 73.

tedavi edici unsur olarak başvurulan çarelerden biri olduğu bilinmektedir. Hz. Peygamber'in hadislerinde çokça yer verilen rukye, cahiliye zamanındaki rukye ile sadece isim benzerliğine sahiptir. Mesela itikat açısından aralarında önemli farklılık vardır. Cahiliye döneminde tıbbi çare olarak başvurulan rukye, mutlak çözüm kaynağı sayılır, hastayı mutlaka iyileştireceğine inanılırdı. Oysa Resûlullah'ın izin verdiği rukye sadece bir dua veya temenniden ibarettir. Mutlak şifa rukye ve benzerinden değil, sadece Allah'tan beklenir.¹⁷

Rukye, daha çok iplik üzerine okuma ve atılan düğümler şeklinde uygulanmaktaydı. Ayrıca bizzat hastanın kendisine, ağrı hissedilen yere okumak ve üfleme, teshir/büyü için efsunlamak, büyüden kurtulmak için boncuk ve nazarlıklar kullanmak şeklinde de yapılmaktaydı. Ülkemizde de yaygın olan rukye şekli, Hz. Peygamber'in tavsiye edip cevaz verdiği değil de, sihir karışmış, Allah (cc)'a tevekkülü bırakarak, bu işi yapanlara güvenme gibi duyguları hissederek şekliyle görülmektedir. Ayrıca ülkemizde din sömürücülerinin yaptığı rukyeyi diye bilinen uygulamaların dini olmaktan ziyade, folklorik uygulamalar olduğu belirtilmektedir.¹⁸ Bu bilgiler ülkemizde yaygın olarak görülen üfleme ile tedavi tekniğinin Hadis-i Şeriflerde belirtilen rukye uygulamalarıyla ilgili olmadığı görülmektedir.

Rukye vb. uygulamaların ilk olarak nerede ve kimler tarafından uygulandığı bilinmemektedir. Ancak Şamanizm'in ve İslamiyet'in etkisi altında bulunan çok geniş sahalarda izlerine rastlanmaktadır. Bu tarz uygulamaların kültürler arası etkileşim sonucu mu, yoksa sosyal yapılardan mı kaynaklandığı konusu tartışılmaya müsait bir husustur. Ancak farklı şekillerde kültürel etkileşimlerin olduğunu kültür araştırmaları bize haber vermektedir. Dolayısıyla bu tarz uygulamaların, birbirinden farklı kültür sahalarında, benzer şekillerde görünüyorsa olması kültürel etkileşimle ve sosyal yapıların özellikleriyle izah edilebilir.

2.2. Koçbaşı Sembolü

Koçbaşı sembolünün de tıpkı üfleme ile tedavi tekniği gibi çok sık rastlanılan bir unsur olduğu aşikârdır. Zira bu konu 1996'dan beri farklı coğrafyalarda araştırmalar yapanlar hakkında Aksoy şunları ifade eder: *"Koçbaşı damgası, kadimliği göz önünde tutulduğunda, Türk kültürünün bir mührü gibi bugün hala Altaylardan Ön Asya ve Balkanlara kadar uzanan coğrafyadaki çeşitli mezar taşlarında, halı ve kilimlerde varlığını sürdürmektedir. Ayrıca Anadolu'da ananevi anlayışa göre, dokunan halı ve kilimlerdeki hâkim damga koçbaşısıdır. Mezar taşlarındaki koçbaşı damgası, özellikle Doğu Anadolu mezarlarında yaygın olarak kullanılmıştır."* Bu damganın işlevi hakkında da Aksoy şöyle söyler: *"Ayrıca Kazak Türkleri koça koçkar derler. Koçkarın başı kutlu sayılır ve insanları kötülüklerden korumak için nazarlık olarak da kullanılır. Karadeniz bölgemizde de aynı anlayış hâkimdir."*¹⁹

¹⁷ Veli Atmaca, "Hadisler Çerçevesinde Cahiliyede Majik Tedavi Geleneği'nin Kavramsal Boyutu", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, Ocak-Haziran 2010, s. 1-40.

¹⁸ Ali Çelik, *İslam'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları*, Beyan Yayınları, İstanbul 1995, s. 264.

¹⁹ Mustafa Aksoy, "Türk Sanatının Temel Özellikleri Bağlamında Fars Sanatı İle Bir Karşılaştırma", *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 5, 2012, s. 32-48.

Karadeniz bölgesinde yer alan Kastamonu ilinde yapılan saha çalışmaları ve görüşülen kaynak kişilerden elde edilen veriler Aksoy’u doğrular niteliktedir. Zira Kastamonu’nun Araç ilçesinde, özellikle kurban maksadıyla kesilen koç/koyun başlarının, ahırların girişlerinde yüksekçe bir yere asıldığı görülmüştür. Yapılan gözlemlerde bunun münferit bir olay olmadığı da tespit edilmiştir. Bu uygulamanın sebebinin sorulduğunda kaynak kişiler, nazardan korunmak amacıyla koçbaşlarını ahırlarının girişine astıklarını söylemişlerdir. Yine kaynak kişiler ilmine güvenilen “*derin*” hocaları bu uygulamaya referans olarak göstermişlerdir.

Burada akla şu soru gelmektedir: Koçbaşı sembolüne yüklenen bu kutlu anlamı nasıl ortaya çıkmış olabilir? Eröz²⁰ eski Türk dini üzerine yapmış olduğu çalışmasında birtakım hayvanlara (kurt, tavşan, horoz, öküz, şahin, saksagan, sungur, tavşancıl, çakır, kartal) ilişkin tutumlardan bahsederek “*uğurlu ve uğursuz hayvan telakkilerinin tamamıyla totemistik ve şamanistik köklere dayandığı ortaya konulmuştur.*” Dolayısıyla hem Aksoy’un hem de Eröz’ün çalışmalarına dayanarak koçbaşı sembolüne yüklenen bu kutlu/uğurlu manasının kadim Türk anlayışından kaynaklanma ihtimali çok yüksektir.

Diğer yandan koçbaşı sembolünde tıpkı üfleme ile tedavi tekniğinde olduğu gibi kamufle olmak suretiyle Şamanizm’den aktarılmış olduğu söylenilebilir. Nazardan korunmak gibi bir fonksiyonu icra etmesi beklenen bu sembolde de hoca ve ağzı dualı kişilerin aktarma fonksiyonunu icra ettiği görülmektedir.

Koçbaşı sembolünün nasıl böyle bir anlama evirildiği sorusuna, bidat kavramı ile cevap verilmeye çalışılabilir. Bidat kavramı Türk Dil Kurumu tarafından şöyle açıklanmaktadır: “*İslam dininde Hz. Muhammed zamanından sonra ortaya çıkan değişik yargılar ve ülkeler.*” Konu bu kavram üzerinden açıklanmaya çalışılırsa, mevcut durum tanımlamış olsa bile, nasıl taşınmış olacağı sorusuna cevap verilmiş sayılmayız. Dolayısıyla bu unsurun taşınmasında da kültürel etkileşimden bahsedilebilir.

Lewis²¹ Türkler’in İslamiyet’e girmeleri hakkında “*Türkler, İranlılar’ın ve Araplar’ın asla yapmadıkları bir şeyi yaparak milli kimliklerini İslamiyet’e gömdüler... İslamiyet öncesindeki Türk tarihindeki devletler, uygarlıklar, dinler ve edebiyat birkaç halk şiiri ve soyları ile ilgili destan dışında unutulup gitmişti.*” tespitinde bulunur. Araştırmacının bu tespitinde değindiği binlerce yıllık kültürün unutulup gitmesi meselesi tartışmaya açıktır. Zira bu çalışmada değinilen konu bile meselenin pek de öyle olmadığını ortaya koymaktadır. Ancak milli kimliğin İslamiyet’e gömülmesi tespiti Şamanizm unsurlarının taşınması hakkında bir fikir verebilir. Türkler İslamiyet’le beraber bazı eski inanç sistemlerinden vazgeçmiş ancak birtakım unsurlar da yeni inanç sistemi içine kamufle ederek, yani şekil değiştirilerek yaşatmaktadırlar.

Kültürel etkileşim veya kültür değişmesi kavramları ile izah edilmeye çalışılan bu meselede, teolojik bir bakış açısıyla da şöyle izah edilebilir:

²⁰ Mehmet Eröz, *Eski Türk Dini (Gök Tanrı İnancı) Alevilik-Bektaşilik*, 3. baskı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 142.

²¹ Bernard Lewis, *Ortadoğu İki Bin Yıllık Ortadoğu Tarihi*, Çev.: Selin Y. Kölay, 13. baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2017, s. 113.

“Schmidt başlangıçta dünyanın her yerinde bir tür ilk monoteizmin yer aldığını ve toplumlar bünyesinde daha sonra meydana gelen değişimlerin bu inancı azalttığını, tahrif ettiğini hatta çoğu zaman da yok ettiğini düşünmüştür... Göçlerle birlikte kültür, değişime uğramıştır. Göçler sonucunda insanların yerleştikleri bölgelerin kültürlerini meydana getirmeyip, başlangıçtaki kültürün değişime uğratılmış şeklini devam ettirdiklerine dikkat çekmiştir. Değişik kültürlerdeki benzerlikleri ve farklılıkları izah etmeyi amaçlamak üzere geliştirilen “yayılma kanununa” göre en geniş çapta yaygın olan bir unsurun en eski olması gerekmektedir.”²²

Dolayısıyla eski olan Şamanizm unsurlarının, yeni olan İslami kültür içinde yer bulabilmiş olması Schmidt’in bu teorisi çerçevesinde açıklanabilir.

Sonuç

Bu çalışmada İslami geleneğe sahip olan Türkiye coğrafyasında Şamanizm’e ait unsurlardan olan üfleme tekniğinin günümüze kadar nasıl gelebilmiş olduğu sorusuna cevap aranmaya çalışıldı. Bu amaçla Şamanizm etkisi görülen üfleme ile tedavi tekniği ve koçbaşı sembolleri açıklanarak taşınma yollarına değinildi.

Bu bağlamda rukye ve bidat kavramlarının yanı sıra W. Schmidt’in teorisi ile de bu kültürel değişimin oluşması hakkında izahlar yapıldı.

Şamanizm ve Eski Türk Dinleri üzerine nitelik ve nicelik bakımından bir hayli çalışmanın mevcut bulunduğu bir alanda, bu çalışma ile konuya genel bir bakış sunmanın yanında, üfleme ile tedavi tekniği meselesi ve koçbaşının yerel manasına ilişkin bilgiler vermek suretiyle de literatüre katkı yapılmaya çalışılmıştır.

Kaynak Kişiler

(soy isim, isim, doğum yeri, doğum tarihi, eğitim durumu, mesleği.)

1. Döndüye, Kastamonu-Araç / 1948, İlkokul, Ev Hanımı.
2. Küçükşengün, Tahir, Kastamonu-Araç / 1965, Yüksek Okul, Din Görevlisi.
3. Aksoy, Mustafa, Adana-Kadirli / 1959, Doç. Dr., Öğretim Üyesi.

Kaynaklar

Ahmed B. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed (241), *Müsned*, Dâru’l-Fikr, Beyrut 1991, I-X.

AKSOY, Mustafa: “Türk Sanatının Temel Özellikleri Bağlamında Fars Sanatı İle Bir Karşılaştırma”, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 5, 2012.

ARTUN, Erman: “Türklerde İslamiyet Öncesi İnanç Sistemleri-Öğretileler-Dinler”, 2012, http://turkoloji.cu.edu.tr/ HALKBILIM/erman_artun_inanc_sistemleri.pdf, (ET: 15.05.2018).

AYGÜN, Fatma: “Dinin ve “Yüce Varlık” İnancının Kökenine İlişkin Tartışmalara Genel Bir Bakış”, *KADER Kelam Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, 2016.

²² Fatma Aygün, “Dinin ve “Yüce Varlık” İnancının Kökenine İlişkin Tartışmalara Genel Bir Bakış”, *KADER Kelam Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 14, Sayı: 1, 2016, s. 203-215.

Buhari, Ebû Abdillâh Muhammed ibn İsmail ibn İbrahim (256/869) el-Câmiu's-Sahîh, I-VIII, tsh., Mehmed Zihni Efendi, İstanbul 1992.

ÇELEBİ, İlyas: “Rukye”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010.

ÇELİK, Ali: *İslam'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları*, Beyan Yayınları, İstanbul 1995.

DEMİR, Müge: “Şamanizm’de Hastalık Kavramı ve Tedavi Yaklaşımları”, *Lokman Hekim Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Mersin 2016.

ERÖZ, Mehmet: *Eski Türk Dini (Gök Tanrı İnancı) Alevilik-Bektaşilik*, 3. baskı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992.

GÜNGÖR, Harun: “Geleneksel Türk Dininden Anadolu’ya Taşınanlar”, *Yaşayan Eski Türk İnançları Bilgi Şöleni: Bildiriler*, Ankara 2007.

GÜNGÖR, Harun: “Şamanizm”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010.

LEWIS, Bernard: *Ortadoğu İki Bin Yıllık Ortadoğu Tarihi*, Çev.: Selin Y. Kölay, 13. baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2017.

Müslim, İbn Haccâc el-Kuseyrî: (261/874), el-Câmiu's-Sahîh, I-III, thk. ve tşk., Muhammed Fuad Abdülbaki, İstanbul 1992.

Nesai, Ebû Abdirrahman Ahmed ibn Suayb: (303/915), es-Sünen, I-VIII, 2. baskı, İstanbul 1992.

OCAK, Ahmet Yaşar: *Alevi ve Bektaşi İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.

T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu-Türk Dil Kurumu; TDK, <http://www.tdk.gov.tr>, (ET: 12.05.2018).

YEŞİL, Muhammed Hulusi: *Rukye Konusunu İşleyen Rivayetlerin Tespiti ve Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, Konya 2007.